

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1335867/1

בית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב שלמה שפירא

המערער: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד ילנה דובין)

נגד

המשיב (פורמלי): אגף בירור יהדות – הנהלת בתי הדין הרבניים

הנדון: הימנעות בית הדין מבירור יהדות שלא לצורך נישואין וגירושין ומ'השבה ליהדות'
של נתין זר תוך 'עקיפת' הרשויות ופסיקת בג"ץ

פסק דין

לפנינו ערעור על החלטתו של בית הדין הרבני האזורי אשקלון מיום י"ב בסיוון התשפ"א (23.5.2021) שבה נדחתה בקשת המערער לבירור יהדות ולהשבה ליהדות (בירור יהדות נוכח טענתו כי הוא בן לאם יהודייה ויהודי על פי ההלכה והשבה ליהדות נוכח הטבלתו לנצרות ורישומו בהתאם לה, שנעשתה לטענתו בקטנותו ושלא מדעתם של הוריו) בנימוק של העדר סמכות לדין בבקשה משום שאין מדובר בבירור יהדות לצורכי נישואין וגירושין (אלא לצורך קבלת זכאות לעלייה וקבלת אזרחות ישראלית על פי חוק השבות).

דינו של הערעור להידחות על הסף משום שתקנות הדיון מתירות הגשת ערעור בתוך שלושים יום בלבד מעת מתן ההחלטה, והללו חלפו זה מכבר.

אכן המערער טוען כי ההחלטה הגיעה לידי באיחור ניכר, רק בתחילת חודש יולי, ומשכך ובהתחשב גם בפגרת בתי הדין שהחלה בתוך שלושים הימים מעת שקיבל את ההחלטה והסתיימה במועד שבו הגיש את ערעורו הרי שעדיין זכאי היה באותו מועד לערער על ההחלטה.

ברם בחינת העובדות המתועדות במערכת המחשוב של בית הדין מגלה תמונה אחרת.

על פי הנתונים שבמערכת זו ההחלטה דוורה למערער פעמיים – במועד מתן ההחלטה ושוב בתחילת חודש יולי. בשני המקרים דוורה ההחלטה לתיבת הדואר האלקטרוני של באת כוח המערער שחתמה עם פתיחת התיק על בקשה לקבל כתבי בית דין בפקס או בדואר אלקטרוני, בקשה שבגדרה גם ביקשה לראות במשלוח באמצעים אלה המצאה בדין והסכימה להיות מושתקת מטענות נגד המצאה באמצעותם.

מתכתובת הדואר האלקטרוני שבין מזכירת משרדה של באת כוח המערער למזכירות בית הדין, שצורפה לכתב הערעור עולה כי בשלהי יוני פנתה זו למזכירות בית הדין בבקשה לקבל את ההחלטה ונענתה כי זו נשלחה לה בדואר האלקטרוני במועד האמור – ממש כפי שמלמדים הנתונים שהזכרנו לעיל. מזכירת באת כוח המערער השיבה כי "המייל לא נמצא לכן אודה לשליחת ההחלטה למייל זה" (כתובת הדואר האלקטרוני של המשרד, לכאורה, שממנה פנתה המזכירה). מסתבר שבעקבות תכתובת זו דוורה ההחלטה בשנית. יש לקוות שהפנייה האמורה נעשתה בתום

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לב משום שההודעה הראשונה אכן 'אבדה' וכי אין המדובר ב'תרגיל' שנעשה בניסיון 'לקנות' עוד זמן לערעור, אבל כך או כך המועד המחייב והקובע את המועד האפשרי לערעור מבחינת החוק והתקנות הוא מועד הדיוור הראשון.

מן הדין דיינו בכך.

לפנים משורת הדין וכדי שלא להוציא את המערער בתחושה כי מטעמי פרוצדורה בלבד איבד את הזכות לאישור יהדותו או להשבתו אליה נוסף ונאמר כי גם לגופו של עניין דינו של ערעור זה להידחות על הסף, וכי גם לולי נדחה לא היה מפיק ממנו המערער את התועלת המבוקשת.

ערעור על החלטה של בית דין אזורי אפשרי כשהמערער טוען כי נפלה בה טעות בהלכה או בחוק במקרה שבית הדין אמור לפסוק על פיו וכך הדבר בענייני סמכות; כי נפלה בה טעות הנראית לעין בשיקול הדעת או בעובדות או כי נפל פגם בדרך ניהול הדיון והיה בפגם זה כדי להשפיע על תוצאות הדיון.

בית הדין קמא נימק את החלטתו, כאמור, באומרו כי בית הדין נעדר סמכות לברר יהדות שלא לצורך נישואין וגירושין.

אם מבקש המערער לטעון נגד קביעה זו מצופה שיציג הוראת חוק או פסיקה המפרשת את החוק באופן הנוגד את קביעתו של בית הדין. ברם המערער שלפנינו לא הציג כאלה, ולפיכך רשאים אנו לומר כי למעשה כלל לא טען שנפלה טעות בפסיקת בית הדין קמא (ואין צריך לומר שאין בדבריו עילה מהעילות האחרות המאפשרות ערעור וכאמור).

מה כן יש בדברי המערער?

המערער טוען שיש מקרים שבהם נהגו בתי הדין אחרת ולפיכך יש לנהוג גם בענייני כבאותם מקרים.

גם לו היה הצדק עם המערער לא היה די בכך. לו הציג המערער מקרים שבהם כתב בית דין ונימק מדוע יש לו סמכות, שלא כדברי בית דין קמא שבנידונו, ייתכן שהיו הדברים עולים כדי טענה לטעות של בית הדין קמא בפרשנות החוק, אבל שעה שאף בפסיקות שהביא המערער אין פרשנות כזו הרי שלכל היותר אפשר יהיה לומר כי באותם מקרים שהביא – בהם שגה בית הדין וחרג מסמכותו. המערער מבקש אפוא כי כשם שחרג בית הדין מסמכותו באותם מקרים כך יחרוג ממנה גם במקרהו שלו, אולם בקשה כזו נעדרת בסיס חוקי כלשהו ועל אחת כמה וכמה שאינה מקימה עילת ערעור.

כל זאת כאמור אף לו היו דברי המערער בנוגע לאותם מקרים שבהם מבקש הוא להסתייע נכונים. אולם האמת היא כי אף דבריו אלה אינם נכונים וכי אין אותם מקרים – ברובם – דומים כלל לשאלה שלפנינו, ואותו מקרה יחיד שהביא שאולי דומה לה – אף הוא אינו מסייע למערער דנן:

כמה מההחלטות שצירף המערער עוסקות בפירוש בבירור יהדות לצורך נישואין או גירושין, כך עולה מפורשות מלשונן של אותן החלטות "רשאי להינשא" "ניתן לסדר חופה וקידושין" וכדומה.

פסק דין נוסף שצירף המערער (תיק 845932/1, ביה"ד חיפה) מתבסס על סמכותו של בית הדין לגייר, שבית הדין הניח – ואנו מסכימים עימו – שכלולה בה (מקל וחומר) גם הסמכות בנוגע להשבה ליהדות. ברם אין בהחלטה דבר שממנו נוכל ללמוד כי בית הדין היה מנוע מלגייר את

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המבקש (דהתם) מכוח כללי הגיור (שיובאו להלן), כך גם לגבי החלטה נוספת שציינ (תיק 1071427/1 ביה"ד פתח תקווה) שבה מדובר באזרחית ישראל שוודאי אין מגבלה בכללי הגיור על גיורה. ממילא אין להשליך מהן לענייניו של המערער דנן שכפי שעולה מדבריו שלו עצמו אין בית הדין יכול לגיירו על פי כללי הגיור (ואף ועדת חריגים שבבתי הדין המיוחדים לגיור – שבית הדין עצמו המליץ כי יפנה אליהם – ספק אם תוכל לסייעו, כך לדבריו שלו עצמו וראה להלן).

החלטות ופסקי דין אלה אינם רלוונטיים אפוא כלל לנידונו.

אכן משלל הרגליים שעליהן ביקש המערער להשתית את ערעורו יש שתיים שלכאורה אכן יכולות היו לסייע לו אילו היה נאמר בהן כי יש לבית הדין סמכות – אלא שלא כך נאמר בהן – וכפי שנבהיר:

הרגל האחת היא פסיקת בית המשפט העליון בשבתו כבג"ץ בתיק 10226/08 הניה זבידובסקי נ' שר הפנים (להלן בג"ץ זבידובסקי). גם שם דובר בהשבה ליהדות של מי שביקשה השבה זו – או את ההכרה בה – לצורך עלייה ואזרחות. המערער מצטט מהאמור שם בדברי כב' השופט הנדל כי במבקשת דהתם נתבקשה להביא אישור יהדות מבית הדין הרבני, והביאה כזה. באותו מקרה התקבלה העתירה ושמערער מבקש לגזור ממנו גזרה שווה לעניינו.

ברם לא זו בלבד שאין מקום לגזור גזרה שווה זו אלא להפך פסק דין זבידובסקי נאמר כי העותרת דהתם פנתה לבית הדין לפי דרישת משרד הפנים, וכאן נעוץ ההבדל הראשון: בית הדין אינו מוסמך לאשר יהדות שלא לצורך נישואין או גירושין, אך כרשות אחרת מבקשת את חוות דעתו ומפנה את הפונה אליה אליו לצורך כך, הדעת נותנת כי יזדקק בית הדין לפנייתה של הרשות – ורשאי הוא להניח לפחות כל עוד לא נטען אחרת כי פנייה של רשות מרשויות המדינה נעשתה בהתאם לסמכותה וכי רשאית היא לבקש ממנו חוות דעת אף בעניין שאין הוא מוסמך לפסוק ולהכריע בו – וייתן את חוות דעתו, אך עדיין מדובר בחוות דעת בלבד ולא בפסק דין מחייב, והיא הנותנת שבאותו עניין עצמו אכן בסופו של יום לא פעלה הרשות האמורה (משרד הפנים) על פי חוות דעתו של בית הדין.

חשוב לציין גם כי אף בג"ץ שקיבל כאמור את העתירה (חלקית) לא קיבל אותה מן הטעם שמשרד הפנים היה חייב לפעול בהתאם לאות 'חוות דעת', שכן אכן לא היה חייב לנהוג כך.

בעניינינו אין פנייה כזו של רשות מוסמכת אלא פנייה של המערער עצמו. לא הובאו תקדימים להזדקקות של בית דין לפנייה של אדם פרטי המבקש חוות דעת בעניינו, בעניין שאין לבית הדין סמכות לפסוק בו. אף אין כל טעם שבית הדין יזדקק לפנייה כזו, שכן כל תכליתה של הפנייה וכל תכליתו של פסק הדין המבוקש הם בהצגת פסק הדין, שכאמור יוכל להיות לכל היותר 'חוות דעת', לפני הרשויות המוסמכות שאינן מחויבות לו. כשאותן רשויות מבקשות את חוות הדעת יש היגיון להניח כי יביאו אותה בחשבון בשיקוליהם ויש טעם ליתנה להן, אולם כשהללו אינן מבקשות את חוות הדעת – מדוע יזדקק בית הדין למתן חוות דעת שכל תכליתה היא הגשתה לרשות שאינה מבקשת אותה, מן העבר האחד, ואינה מחויבת לקבלה, מן העבר האחר?

לא זו אף זו, בפסק דין זבידובסקי הודגש כי עצם הצורך בהשבה ליהדות מחזק את שקבעו הרשויות באותו עניין כי המבקשת דהתם הייתה 'בת לדת אחרת' לפחות בעת שפנתה לבית הדין לצורך אותה 'השבה ליהדות' (שאגבה גם אושר כי הלכתית אכן הייתה יהודייה מלידה), ולפיכך נשללה ממנה הזכות לעלייה על פי חוק השבות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אלא מאי? אמר בית המשפט את דברו התם כי לאחר שכבר נעשתה ההשבה ליהדות יש מקום לקבוע כי כעת כבר אין המבקשת בת לדת אחרת וממילא יש מקום לבחון מחדש את בקשתה לעלייה.

ההשבה ליהדות באותו עניין נעשתה, לפי המתואר בפרוטרוט בפסק הדין בבית דין בלונדון. בית הדין הרבני בישראל רק אישר את העובדות בנוגע לכך, את מעמדם ומהימנותם של בית הדין בלונדון ושל אישורו בעיני בית הדין הרבני, ואת משמעותה ההלכתית של ההשבה ליהדות שנעשתה בו.

בית הדין בלונדון (ומדובר בבית דין המוכר על ידי הרבנות הראשית לישראל ונאמן עליה ועל בתי הדין הרבניים) כפוף הוא להלכה כמו בית הדין הרבני בישראל, אך בניגוד לבית הדין הרבני בישראל אינו כפוף לחוקי מדינת ישראל ולכללים הנהוגים בה בעניין גיור או בעניין השבה ליהדות.

בעניינו של המערער דגן אין מדובר בהכרה בגיור או בהליך השבה ליהדות שנעשה בבית דין אחר אלא בבקשה כי בית הדין הרבני בישראל בעצמו הוא שיעסוק בתהליכים אלה (ולצורך כך גם יברר תחילה את יהדותו של המערער מלידה, שהרי אם יהודי הוא מלידה אלא שהוטבל לנצרות כטענתו יש מקום להשבה ליהדות גרידא, ואם לא כך – הרי שנדרש גיור), אולם בית הדין הרבני בישראל כפוף לדני הסמכות שקבע המחוקק וכמו כן לכללי הנוהל שנקבעו ושבגדרם אין הוא נזקק לגיור, והוא הדין להשבה ליהדות שהרי הכללים נוגעים להיבטים האזרחיים שלעניינם כמוה כגיור, כשמדובר בבקשתו של נתין זר, וכזה הוא המערער שלפנינו.

כך נקבע בכלל ד' לכללי הדיון בבקשות לגיור, תשס"ו – 2006 (להלן: כללי הגיור):

(1) לעניין כללים אלה, "נתין זר" – אדם שאינו אזרח ישראלי או בעל רישיון לישיבת קבע בישראל.

(2) לא ייפתחו הליכי גיור לנתין זר, לא יופנה ללימודים בגוף המכין לקראת גיור, ולא יגוייר בידי בית הדין, אלא בנסיבות מיוחדות ובדרך המפורטת להלן.

אכן יש חריגים לכלל האמור אולם הללו מתבררים על ידי ועדת חריגים ולצורך הבירור באמצעותה אכן הפנה בית הדין קמא את המערער לבתי הדין המיוחדים לגיור. כך בהתאם לאמור בהמשכו של אותו כלל שבכללי הגיור:

(3) בנסיבות מיוחדות ולאחר שתוגש בקשה מנומקת בכתב לפתיחת הליכי גיור לנתין זר, תיבדק הבקשה בידי ועדת חריגים שחבריה יהיו נציג מערך הגיור שימונה בהסכמת הרב הראשי וישמש יושב ראש הוועדה, נציג הלשכה המשפטית של משרד הפנים ונציג הלשכה המשפטית של משרד ראש הממשלה.

(4) ועדת חריגים תדון בבקשה ותודיע את החלטתה בכתב למערך הגיור ולמבקש; הוועדה תפנה לקבלת מידע מאת רשויות אכיפת החוק בכל הנוגע לתחולת סעיף 2(ב) לחוק השבות, התש"י – 1950, אם בקשת המועמד נדחתה, רשאי המבקש לבקש מן הוועדה לשקול שנית את החלטתה, לאור נימוקים או עובדות חדשות, שלא היו קודם לפניה.

המערער אומנם טוען בכתב ערעורו כי אין הוא יכול להסתייע בוועדה זו שכן אין הוא עומד בקריטריונים לכך. ייתכן שכך הדבר, אולם אין זו סיבה להלין על בית הדין קמא שנהג כראוי בהפנותו את המערער למי שיוכל – אולי – לסייע לו, לא נכון היה עושה בית הדין אילו היה קובע בעצמו כי אין המבקש שלפניו עומד בקריטריונים שבהם הוא נדרש לעמוד בבקשה שתופנה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לוועדת חריגים, שכן שאלה זו צריכה להיבחן בידי ועדת חריגים של בתי הדין המיוחדים לגיור ולא בידי בית הדין קמא.

בין כך ובין כך אף אם פניית המערער לבתי הדין המיוחדים לגיור חסרת תוחלת היא, אין הדבר מתיר לבית הדין הרבני לפעול שלא בסמכות או בניגוד לכללים.

תוצאת האמור היא, בסיכום, כי מהאמור בג"ץ זבידובסקי עצמו עולה בבירור כי לגישת בג"ץ מערער דנן אינו זכאי עלייה מכוח חוק השבות, כי בית הדין הרבני אינו מוסמך לפסוק אחרת ואף לא פסק אחרת באותו מקרה אלא חיווה דעה בשאלה ההלכתית שעמדה לפניו ושהרשויות ביקשו שיחווה בה את דעתו, וכי גם לאחר חוות דעתו זו של בית הדין הרבני לא היו הרשויות חייבות לקבוע כי המבקשת דהתם הייתה זכאית עלייה. עוד עולה מהאמור שם כי לאחר שבית דין בחו"ל, שלא חלות עליו מגבלות הסמכות והכללים שבישראל, ערך 'השבה ליהדות' למבקשת דהתם – מה שאכן אושר במסגרת אותה חוות דעת של בית הדין הרבני בישראל (ולמען הסר ספק נבהיר כי גם אם חוות דעת כזו תישא כותרת 'החלטה' או 'פסק דין' עדיין יהיה מעמדה המשפטי רק כשל חוות דעת) – לאחר מכן היה מקום לשקול את הקביעה כי עתה שוב אין המבקשת 'בת לדת אחרת' ועל כן ייתכן כי זכאית עלייה היא, אך קביעה זו עצמה לא תעשה כמובן בידי בית הדין הרבני, ובנוסף לכך כאמור ההשבה ליהדות עצמה או בירור היהדות שאינו לצורך נישואין (ושעל בסיסו יש מקום לקבוע אם די בהשבה ליהדות או שנדרש גיור) – אינה יכולה להיעשות, בנוגע לנתין זר, בידי בית הדין הרבני, ואם המערער חפץ בה עליו לפנות לוועדת החריגים של בתי הדין המיוחדים לגיור.

הרגל השנייה שעליה מבקש המערער להשתית את ערעורו היא פסק דינו של בית דין זה, במותב שבו ישב גם החתום מטה 1166456/1 (פסק דין פלוניתי), ושלמקרה המתואר בו מאפיינים שאכן מזכירים את עניינו של המערער דנן (בהנחה שטענותיו אמת הן כמובן, הנחה שלא נבחנה כשלעצמה בבית הדין וייתכן שאינה נכונה). בפסק דין זה שעסק בשאלת האפשרות להשבה ליהדות אכן קבע בית הדין כי לדעתו יש לאפשר למבקשת 'השבה ליהדות' וכי לדעתו גם זכאית היא לעלייה ולאזרחות, אך גם פסק דין זה אינו יכול לסייע למערער דנן. ונבהיר:

המבקשת דהתם ניהלה בשלב הראשון הליך בבית הדין האזורי שסבר, אולי בטעות (וראה להלן), כי אין לו מניעה לעסוק בהשבת ליהדות מכוחם של כללי הגיור משום שאף ללא השבתה ליהדות זכאית היא לעלייה ולאזרחות, ואף עלתה ארצה בפועל מכוח סעיף 4א לחוק השבות. לכן גם סבר בית הדין האזורי באותו מקרה, כששב זה לפתחו בגלגול שני, כי אף בהיבט האזרחי (שבית הדין אכן סבר כי הוא מטרת בקשתה, ולכן – בין השאר – דחה אותה) אין מגמתה לאפשר את עלייתה שלה אלא לאפשר את עליית קרוביה משתוגדר היא עצמה יהודייה וזכאית עלייה גם על פי סעיף 4ב לאותו חוק – מה שיעניק לקרוביה את הזכאות על פי סעיף 4א.

לאחר שנדחתה בקשתה של המבקשת דהתם, בגלגולו השני של ההליך בבית הדין האזורי, ערערה היא על פסק הדין.

ברקע להליך שנוהל בבית הדין קמא בגלגול שני ולערעור שבהמשך לו כאמור, התנהל הליך נוסף שהחל ברצונו של משרד הפנים לגרשה מן הארץ, שכן לכאורה לא הייתה זכאית עלייה אף על פי סעיף 4א (בניגוד לדברי בית הדין האזורי, שכאמור טעה בנקודה זו לכאורה, ואף בגלגולו השני של ההליך סבר כי עניינו של ההליך מול משרד הפנים נוגע רק לבני משפחת המבקשת), ושבמסגרתו עתרה המבקשת דהתם לבג"ץ נגד משרד הפנים.

בג"ץ הוא שביקש להמתין להחלטתו של בית הדין, שגם אליו פנה משרד הפנים, ולפיקח ברי כי נזקק בית הדין לשוב ולחוות את דעתו הלכתית בנוגע לאפשרות ההשבה ליהדות וזקוק היה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לכך אף לו ברי היה לו כי מדובר במי שאינה זכאית עלייה מכוח סעיף 4א. בית הדין קמא אומנם דחה את הבקשה אולם בית דינו שנוקק לדון בערעור דן בו אף הוא מאותה סיבה ובאותה מסגרת: מחד גיסא בשאלה ההלכתית בטהרתה שאליה נזקק מאחר שהיא השאלה שנדונה בבית הדין האזורי ושעל ההכרעה בה הוגש ערעור ואידך גיסא בשאלה האזרחית הקשורה בשאלת היהדות של המבקשת.

בית דינו קבע בפסק דינו כי מבחינה הלכתית היה באותו מקרה מקום ל'השבה ליהדות' (בתנאים ובסייגים שפורשו בפסק הדין ואין מקומם כאן) וכן הביע את דעתו כי הפרשנות הנכונה של הוראות חוק השבות ויישומן באותו מקרה מביאים למסקנה כי המבקשת זכאית עלייה לפחות על פי סעיף 4א – כפי שהניח בית הדין קמא התם, אם כי לא משום שהמרת הדת אינה רלוונטית לאותו סעיף (כפי שסבר לכאורה בית הדין קמא התם, בטעות) – אלא משום שהמרת הדת באותן נסיבות אינה בגדר המרה 'מרצון' השוללת את זכאות העלייה על פי אותו סעיף. עמדה זו אכן שונה הייתה לכאורה מעמדת משרד הפנים, ובנוסף לה קבע בית דינו שם שיש מקום לקבוע כי המרת הדת שבאותן נסיבות אף לא עשתה את המבקשת למי שנכון לראות בה, בעת עלייתה ארצה, 'בת לדת אחרת' ועל כן יש מקום לקבוע כי זכאית היא לעלייה אף לפי סעיף 4ב.

בית הדין היה מוסמך לקבוע קביעות אלה אגב דונו בהליך שהיה עליו לדון בו, אם משום שנזקק לדון בקביעותיו שבגלגול הראשון (בבית דין קמא) גם אם בטעות היו ובבקשה לביטולן, וממילא גם בערעור על החלטה זו, ואם משום שבג"ץ ביקש את חוות דעתו, שכן מוסמך הוא לפרש את החוק כפי שמוסמך לכך כל בית משפט העוסק בשאלה חוקית כלשהי לצורך העניין שבו הוא דן.

עם זאת ואף על פי כן לא היה יכול בית הדין להורות למשרד הפנים לשנות את הרישומים בעניינה של המבקשת, להעניק לה אשרת עולה ואזרחות ולהימנע מגירושה מן הארץ, שכן אין בית הדין מוסמך לכך בחוק ופרשנותו את חוק השבות, כמו פרשנותו לכל חוק אחר, אף שבסמכותו היא לצורך העניין שבו הוא דן – אינה מחייבת מעבר לגדריו של אותו עניין עצמו וכלפי מי שאין בית הדין מוסמך לצוות עליהם.

לפיכך הבהיר בית דינו במסגרת אותו הליך עצמו, בשתי החלטות נוספות – האחת מכ"ז במרחשוון תשע"ט (5.11.18) והאחרת מא' בסיוון התשע"ט (4.6.19) – כך (ההדגשות אינן במקור):

לגבי הרישום 'כיהודי לפי לאומו או דתו': במרשם האוכלוסין נקבע בסעיף 3א (א) לחוק מרשם האוכלוסין, תשכ"ה – 1965:

לא יירשם אדם כיהודי לפי לאומו או דתו אם הודעה לפי חוק זה או רישום אחר שבמרשם או תעודה ציבורית מראים כי הוא אינו יהודי, כל עוד לא נסתרו ההודעה, הרישום או התעודה האמורים להנחת דעתו של פקיד הרישום הראשי, או כל עוד לא נקבע אחרת בפסק דין הצהרתי של בית דין רבני בתובענה של בעל דין שהוא תושב בענייני נישואין וגירושין לפי סעיף 1 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), התשי"ג – 1953, או של בית משפט, ובלבד שהוא אינו בן דת אחרת.

לכן ברור כי במקרה שלפנינו, הן מאחר שבקשת המערערת לא הייתה במסגרת תביעת גירושין, לפי סעיף 1 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), והן משום שאין ספק לגבי עצם יהדותה מבחינה הלכתית, אלא שהסיבה לפנייתה הייתה בגין קביעת רשות האוכלוסין וההגירה כי היא נחשבת כמי שהוא "בן דת אחרת" – לכן ברור כי בית הדין הרבני במקרה זה אינו מוסמך

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

'להורות' לפקיד מרשם האוכלוסין לרשום את האישה כ'יהודייה' מבחינה אזרחית.

עם זאת מאחר שהחלטת בית הדין רבני מהווה "תעודה ציבורית", לפי סעיף 29 לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א – 1971, הרי שלפני סעיף 15 (3), 16 ו-19 ג' לחוק מרשם האוכלוסין, החלטה של בית הדין בעניין "המרת דת שנרשמה לפי פקודת העדה הדתית (המרה)" תירשם על ידי פקיד הרישום, וזאת בתנאי ש"הממונה על המחוז", שהינו היום נציג משרד המשפטים, רשם את 'המרת העדה', לפי סעיף 2(2) לפקודת העדה הדתית (המרה), ונתן למבקשת 'תעודת אישור' על כך. דבר זה יוכל להיעשות בין בתעודת המרה ובין בפסק דין היכול להוות תחליף לתעודת המרה.

לאור כל האמור הרי שבית הדין אינו 'מורה' לרשם האוכלוסין ולממונה על המחוז לרשום את שיקבע בהחלטתו, אך מאידך גיסא עליהם מוטלת החובה להתייחס לפסק הדין כאל החלטה שיפוטית מוסמכת בעניין זה, ולפעול בהתאם להוראות החוק המתייחסות לכך. לאור האמור ובהתאם לתקנה קכ"ח לתקנות הדיון, יש לתקן האמור בסעיף ה' לפסק דיננו וייכתב בו: לאחר ההתייבות האמורה חובת רשם האוכלוסין להתייחס לפסק דיננו בעת מתן החלטתו אם לרשום את המבקשת יהודייה כפי מעמדה האמיתי. חובה זו מוטלת גם על פקיד העלייה בבואו לשקול את זכאות המערערת לקבלת מעמד בישראל במסגרת חוק השבות.

וכך:

לכית הדין אין סמכות חוקית לקבוע מיהו יהודי הרשאי לעלות על פי חוק השבות, אך אף שאין ביכולתנו להורות לרשם האוכלוסין ולממונה על המחוז לרשום את שיקבע בהחלטתנו, חובתנו ההלכתית והמוסרית להוציא החלטתנו ולהביע עמדתנו בעניין מעמדה של המערערת. על הגורמים המוסמכים, להתייחס לפסק הדין כאל החלטה שיפוטית מוסמכת בעניין זה, ולפעול בהתאם להוראות החוק המתייחסות לכך. וחובה על פקיד העלייה להתחשב ולהתייחס לפסק דיננו, בבואו לשקול את זכאות המערערת לקבלת מעמד בישראל במסגרת חוק השבות.

לאור האמור בית הדין מבהיר שלדעתנו, ניתן לומר על המבקשת שהיא יהודייה ואינה בת דת אחרת.

הנה כי כן, גם שם נקבע בפירוש כי בית הדין אינו מוסמך לעסוק בבירור יהדות – בהיבט האזרחי שלו – ולהורות לרשויות בעניינו. כל שנאמר שם הוא כי כשבית הדין נזקק לדון בעניינה של המבקשת – מסיבות שאינן נוגעות למערער דנן שאינו מי שהרשויות עצמן או בג"ץ ביקשו את חוות דעתו של בית הדין בעניינו – הרי שלקביעותיו ההלכתיות יש משמעות שהרשויות האחרות צריכות להביאה בחשבון בהחלטתן, אף שאין הן קביעות המחייבות את אותן רשויות במישרין.

בהנחה שטיעונו העובדתיים של המערער נכונים הם, יוכל להציגם בפני הרשויות המוסמכות וככל שהללו ישתכנעו בנכונותם – ייתכן שישקלו את עמדתם כי הוא מוגדר 'בן דת אחרת' או מי שהמיר דתו 'מרצון' וייתכן שיביאו בחשבון את הקביעות העקרוניות שקבענו בעניין פלונית, אך מאחר שאין בית הדין מוסמך להורות להן לעשות כן, ומאחר שבענייננו – בשונה מעניין פלונית – לא בא עניינו של המערער אל שולחן בית הדין מכוחו של הליך אחר ואגב, מכוח פנייה של הרשויות או הוראה של בג"ץ עצמו וכדומה, הרי שאכן לא היה מקום כי ידון בו בית הדין האזורי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שהרי אין לו סמכות לעסוק בשאלת בירור יהדות שנועד לצרכים אזרחיים גרידא וכן אין הוא רשאי להזדקק לגיורו (וכאמור במישור האזרחי הוא הדין להשבתו ליהדות) של 'נתין זר'.

בשולי הדברים נעיר עוד כי מכתב הערעור עולה כי לא זו בלבד שבענייננו לא הרשויות או בג"ץ הם שהביאו את העניין לבית הדין או ביקשו את חוות דעתו אלא להפך: המערער אף עתר בעבר לבג"ץ נגד ההחלטות בענייננו ועתירתו נדחתה. ראוי לציין כי בעתירה ובפסיקת בג"ץ אף עלה עניין ההשוואה לבג"ץ זבידובסקי ונקבע כי אין ענייננו של המערער דגן דומה לעניין דהתם במישור העובדתי עצמו (וזאת מעבר לשאלת מעמדו של בית הדין השונה בשני העניינים כאמור לעיל – מה שלא היה נוגע לעתירה לבג"ץ ולא נדון בה).

בנסיבות אלה משנה צדק יש בהחלטה שלא לדון בענייננו – דיון שאילו נעשה היה נכון, לכאורה, לראות בו במידה רבה לא רק דיון שלא בסמכות אלא אף ניסיון לעקוף את יתר הרשויות ובכללן את פסיקת בג"ץ, ולזה ודאי לא היה צריך בית הדין לתת יד. אם סבר המערער כי אמירותינו העקרוניות בעניין פלונית יפות אף לענייננו, ואם הניח כי הרשויות יתחשבו בהן – היה עליו לפנות לאותן רשויות עצמן ולבקש לשקול את ענייננו שנית נוכח העובדות שבענייננו ונוכח אמירותינו העקרוניות הנ"ל, ולא לנסות לעקוף את החלטת הרשויות שאושרה בבג"ץ באמצעות פנייה אל בית הדין.

סוף דבר

א. דינו של הערעור לדחייה על הסף בשל הגשתו לאחר המועד המתאפשר בתקנות.

ב. מעבר לכך ולמעלה מן הצורך יש לדחות את הערעור גם לגופו – ואף על הסף – משום שאין הוא מעלה טענות, אפילו לכאוריות, לטעות של בית דין קמא בקביעתו. כל שיש בו, בערעור זה, הוא הטיעון כי למרות הוראת החוק היה על בית הדין לנהוג אחרת כפי שלדעת המערער נהג בית הדין במקרים שונים – טענה זו אינה טענה אפילו היה הדבר נכון באותם מקרים נהג בית הדין אחרת (בטעות), ואלבא דאמת מתברר גם כי אין אותם מקרים דומים כלל למקרה של מערער דגן.

ג. לפנים משורת הדין לא יושתו הוצאות משפט אף כי נוכח הניסיון לכאורה לעקוף באמצעות מערכת בתי הדין את הרשויות ואת פסיקת בג"ץ היה מקום להשיתן.

ד. פסק דין זה מותר בפרסום בכפוף להשמטת פרטיו המזהים של המערער.

ניתן ביום ג' בתשרי התשפ"ב (9.9.2021).

הרב שלמה שפירא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה